

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه جامع علمی کاربردی واحد آموزش و پژوهش صنایع ایران
گرایش: حسابداری صنعتی

عنوان:

مولفه های موثر بر موفقیت بانکها و موسسات مالی در تجهیز پولی

استاد راهنما:

جناب آقای مهندس اسمعیل ناظری تیله نوئی

نگارش:

مرتضی بهرامی

شماره دانشجویی:

۹۱۱۳۶۰۶۶۲۳۰۰۲۰

تابستان ۱۳۹۳

فهرست

۱.....	مقدمه
۳.....	تجهیز منابع پولی در بانکداری نوین :
۷.....	پیشنهادهای کاربردی برای کلیه موسسات مالی و بانکها
۹.....	سایر پیشنهادها
۱۰.....	آغاز بانکداری
۱۴.....	بانکداری در ایران
۱۴.....	عملیات صرافی
۱۹.....	تحول بانکداری در ایران
۱۹.....	ملی شدن بانکها
۱۹.....	مقدمه
۲۰.....	ملی شدن بانکها
۲۱.....	قانون ملی شدن بانکها
۲۱.....	اداره امور بانکها
۲۲.....	وظایف مجمع عمومی عادی بانکها به شرح ذیل است
۲۴.....	وظایف و اختیارات شورای عالی بانکها
۲۵.....	شورای پول و اعتبار
۲۵.....	وظایف شورای پول و اعتبار
۲۶.....	اعضاء شورای پول و اعتبار
۲۷.....	ادغام بانک ها
۳۰.....	بانکداری اسلامی در ایران
۳۰.....	نخستین گام در جهت اسلامی کران سیستم بانکی
۳۰.....	حذف بهره و برقراری کارمزد

دربانکداری نوین مولفه های متعددی وجود دارند که؟؟ تجهیز منابع پولی بانکها در موسسات مالی تاثیر می گذارند. شناسایی و تعیین میزان تاثیر و نوع ارتباط این مولفه ها با موفقیت بانکها در تجهیز منابع پولی مقدمه ای مهم می باشد. امروزه شرایط در موقعیتهای موسسات مالی و بانک ها بایکدیگر یکسان نیست و ممکن است مولفه های تاثیرگذار بر تجهیز منابع پولی حتی برای هر یک از شعب یک گروه بانکی متفاوت باشد ، مولفه های فناوری اطلاعات و ارتباطات ، مهارت نیروی انسانی شامل در بانکها، تنوع و کیفیت خدمات بانکی ، رضایت مشتریان از کارکنان و مطلوبیت محیط داخلی و محل استقرار شعب دربانکداری نوین ابزارهای مهمی هستند که برای جذب بهینه منابع پولی از آنها استفاده می شود .

شاید بارزترین پدیده بانکداری در عصر حاضر، جهانی شدن باشد . بانکها و موسسات مالی در گذشته از طریق انجام عملیات بانکی به جذب منابع مالی می پرداختند. در حال حاضر بانکها مانند سایر سازمانها در سطح جهانی دادوستد می کنند ، از طرفی با توسعه روز افزون تکنولوژی و سلفی شدن کشورها در جذب منابع مالی تغییرات چشمگیری به وجود آورده است . به نحوی که شبکه های اتوماسیون بانکی ، بانکداری اینترنتی یکی از مهم ترین راههای تجهیز منابع مالی برای بانکها و موسسات مالی شده اند.

امروزه بانکها برای افزایش قدرت نقدینگی و بالا بردن کیفیت خدمات خود رو خدمات مالی غیر بانکی نیز به مشتریان ارائه می کنند و با خرید سازمانهای کارگزاری مانند شرکتهای بیمه و معاملات ملکی در بازارهای غیر رسمی نیز فعالیتهای می کنند و منابع عمده ای را به سمت خود جذب می نمایند. واقعیتی که بانکها و موسسات مالی در ایران نباید از آن غافل باشند آن است که در یک بازار رقابتی سالم جهانی ، منابع مالی چه از طریق عملیات بانکی و چه از طریق فعالیتهای غیر بانکی به راحتی قابل دسترسی نمی باشد. بانکها و موسسات مالی برای انجام فعالیتهای بانکی مطابق استانداردهای جهانی و همچنین برای انجام فعالیتهای مالی غیر بانکی نیاز به بسترسازی و انجام اصلاحات اساسی در ساختار خود دارند. در عصر حاضر به دلیل وجود رقابت بین بانکها و موسسات مالی برای جذب بیشتر منابع ، تسلط بر مولفه های موثر بر تجهیز منابع مالی اهمیت ویژه ای یافته است. جذب منابع مالی علاوه بر اینکه مهم

ترین رسالت موسسات مالی و بانکیها می باشد ، تاثیر مهمی در تنظیم صحیح گردش پول و استقرار یک نظام پولی و اعتباری صحیح و متناسب با برنامه های بلندمدت و کوتاه مدت کشور دارد. مولفه های سخت افزاری و نرم افزاری متعدد باعث می شوند که جذب منابع مالی در بانکیها، با روشی صحیح و در مسیری مناسب انجام می گیرد.

برنامه ریزی و سیاست گذاری موسسات مالی و بانکیها در ایران می بایست بر اساس شرایط و موقعیتهای خاص در موسسه و بر پایه بررسی های به عمل آمده از مولفه های موثر در جذب منابع مالی باشد.

تجهیز منابع پولی در بانکداری نوین :

تجهیز منابع پولی از همان ابتدا که بشر به زندگی اجتماعی رومی آورد و دادوستد و مبادله کالا را شروع کرد. همواره اصلی ترین وظیفه سیستم بانکی بوده است. بدین ترتیب بانکها سپرده های مازاد در دسترس مردم را جمع آوری می کردند و با دادن وام به افراد نیازمند وظیفه سنتی خود یعنی واسطه گری را میان سپرده گزاران و وام گیرندگان ایفا می کردند. در عصر حاضر موسسات مالی و بانکها برای تجهیز منابع مالی نیاز به تغییرات اساسی در محصولات و خدمات خود دارند و با خدمات ساده و ساختار سنتی بانکداری واسطه گری نمی توانند در عمده های جهانی به تجهیز منابع بپردازند.

در بانکداری نوین ، بانکها در زمینه های مالی غیر بانکی خدمات متعددی به مشتریان ارائه می دهند و ارائه خدمات نوین بانکداری سرمایه گذاری ، انجام امور بیمه و مسکن و تولید باعث شده منابع جدیدی به بانکها سرازیر شود و در واقع در بانکداری نوین ، بخش عمده ای از منابع از طریق فعالیتهای غیر بانکی به دست می آید.

در نظام بانکی ایران تجهیز منابع با توجه به قوانین بانکداری اسلامی از دو طریق انجام می شود :

(۱) از طریق جذب سپرده های قرض الحسنه جاری و پس انداز، که منابع؟؟ نامیده می شوند.

(۲) از طریق جذب سپرده های مدت دار، که منابع و کالتی نامیده می شوند.

در بانکداری نوین و علاوه بر انجام فعالیتهای واسطه گری عملیات تجهیز منابع مالی از طریق ایجاد فعالیتهای در پی آمده انجام می گیرد:

(۱) جذب منابع مالی از طریق ایجاد شعبات و واحدهای فرعی در کشورهای خارجی.

(۲) انجام فعالیتهای غیر بانکی با خرید سازمانهای کارگزاری مانند : شرکتهای بیمه و بنگاههای معاملات ملکی.

(۳) ارائه خدمات غیر بانکی مانند کارگزاری ، بیمه ،؟؟ بازنشستگی ، مدیریت داراییها ، امور ساختمان و... به مشتریان .

(۴) ارائه خدمات به مشتریان خرده پا که نیاز به خدمات شخصی دارند.

۵) ارائه خدمات به شرکتهای بزرگ وسازمانهای دولتی .

۶) ارائه خدمات مشاوره ای درسرمایه گذاری ، خرید وفروش سهام ومبادله ابزارهای مالی ، ارزشمشتقات آن.

۷) تجهیزمنابع پولی ازطریق ابزارهای غیرترانزنامه ای مانند : اعتبارات اسنادی واوراق بهادار مشتقی مولفه های تاثیرگذار برتجهیزمنابع پولی دربانکداری نوین دراین بخش به اختصار به معرفی مولفه هایی که موجب افزایش قدرت بانکها درجذب منابع مالی می شوند می پردازیم. هرچنددرایران بعضی ازپارامترها به دلیل ضعف دربازاریابی بانکی ناشناخته باقی مانده اند.ولی بابازاریابی بانکی وازطریق تحقیق ونظرخواهی علمی ازکارکنان ومدیران باتجربه درسیستم بانکی ومشتریان بانکها ، عوامل موثرحتی برای هرشعبه از یک بانک نیز قابل شناسایی است .

۱) فناوری اطلاعات وارتباطات :

دربخش بانکداری ،نوآوری های جدید مانند پول الکترونیکی ، پایانه های انتقال ودریافت وپرداخت اتوماتیک بانکداری مجازی وبانکداری مجازی وبانکداری اینترنتی لحظه ای تحول عظیمی را دراین بخش ایجاد کرده اند وباعث ارتقای کارایی ، بهروری ، سرعت دربرقراری ارتباطات وکاهش هزینه های عملیاتی برای بانکها شده اند . لذا بانکها برای کسب مزیت در؟؟ بازارهای مالی برای جذب منابع مالی باید ازبانکداری الکترونیکی وتکنولوژی مربوطه استفاده کنند.درایران مهم ترین چالشی که بانکداری الکترونیکی باآن روبروست ، نبودن فرهنگ استفاده از این تکنولوژی وحاکم بودن تجارت سنتی می باشد.

۲) مهارتهای نیروی انسانی :

دربانکها وموسسات مالی بیشتر خدمات توسط نیروی انسانی ارائه می شود و تجهیزمنابع درسطح استاندار جهانی ، مستلزم داشتن کارکنانی ماهروآموزش دیده است .دربندفنی، کارکنان باید توانایی استفاده از تکنولوژی جدید را داشته ودرشغل خود حرفه ای باشند، کارکنان باید بتوانند به بهترین نحو بامشتریان درتعامل وارتباط باشند ودربعدادراکی نیز نیروی انسانی شاغل باید به شناسایی تجزیه وتحلیل وحل مشکلات مشتریان بپردازد.

۳) تنوع خدمات بانکی :

بانکها برای ارائه خدمات نوین ومحصولات جدید نیازبه بازاریابی نوین علمی دارند. شناسایی مشتریان ونیازهای متنوع آنها با بازاریابی نوین امکان پذیر است . دربانکداری نوین ، بانکها برای شناسایی مشتریان ونیازهای آنها دست به بازاریابی تک به تک وبازاریابی براساس پایگاه داده ها می زنند.بازاریابی تک به تک ، یعنی ایجاد ومدیریت رابطه فردی باتک تک مشتریان ، امروزه به دلیل بهره گیری اذفناوری رایانه ای بازاریابی تک به تک درمقیاس وسیعی قابل اجرا واقتصادی است .تکنولوژی پایگاه داده ها این امکان را به بانک ها می دهد که درتک به تک مشتریان خود را دنبال کنند.بانک فورتنیس که بزرگترین بانک بلژیک است دارای یک پایگاه داده های غنی است که اطلاعات مشتریان درآن وجود دارد. استفاده بانک از تکنولوژی جدید داده ها به آنان این امکان را داده است که دربازاریابی ، موفقیت بیشتری کسب کنند. بنابراین بابازاریابی مناسب وعلمی می توان استراتژی هایی رابه کاربرد محصول مناسب رادرزمان مناسب بابزاری مناسب به مشتری ارائه دهد. قطعاً بدون بازاریابی و شناسایی نیازهای متنوع مشتریان ، تجهیزمنابع مالی مطابق استانداردهای جهانی امکان پذیرنخواهد بود.یکی دیگر ازچالشهایی که بانکداری ایران باآن روبروست نداشتن بازاریابی بانکی مناسب است . این نقصان منجربه ارائه خدمات مشابه ویکنواخت بدون؟؟ به نیازها وخواسته های مشتریان می شود.

۴) کیفیت خدمات بانکی

خدماتی باکیفیت هستند، که بتوانند نیازها و خواسته های مشتریان را برآورده نمایند، اگر خدمتی انتظارات مشتریان را برآورده سازد و یافرا ترازان باشد ، دارای کیفیت است .سازمانهایی که به صورت مستمر خدمات باکیفیت ارائه می دهند و به حفظ و نگهداری مشتری اهمیت می دهند ، سازمانهایی مشتری دار هستند. شاید حفظ و نگهداری مشتری ، یکی از مهم ترین معیارهای سنجش کیفیت باشد ، در بانکها و موسسات مالی ، عوامل متعددی بر کیفیت خدمات بانکی تاثیر می گذارند از جمله : میزان نرخ بهره بانکی ، سیستم های نظارتی و رسیدگی به شکایات ، اطلاع رسانی دقیق به مشتریان ، سرعت و دقت خدمات ارائه شده ، انجام به موقع تعهدات توسط موسسه ، ادب و تواضع کارکنان در برخورد به مشتریان دراز؟؟ و عموم؟؟ کارکنان در خصوص اطلاعات مشتری که همگی باعی جذب بیشتر منابع مالی می شوند.

۵) رضایت مشتریان از کارکنان بانکها و موسسات :

کارکنان مهم ترین سرمایه دوسازمان هستند و در واقع کارکنان پل ارتباطی بین سازمان و مشتریان هستند سازمانها با استفاده از کارکنان به مشتریان خدمات کیفی ارائه می نمایند و رضایت مشتری را جل می کنند. بانکها و موسسات مالی نیز منابع مالی مورد نیاز خود را بامهم ترین ابزارشان یعنی کارکنان از مشتریان اخذ می کنند ، وجود و بقای یک بانک به مشتریان آن بانک دارد، اگر مشتریان نباشند بانکی نیز وجود نخواهد داشت و مهم ترین مشتریان یک بانک مشتریان داخلی آن ، یعنی کارکنان بانک می باشند .بیشتر مشتریان بانک ها به دلیل بی توجهی و بی تفاوتی کارکنان ، با بانکها قطع ارتباط می کنند. رضایت مشتریان بانکها به کیفیت خدمات دریافتی کارکنان بانک بستگی دارد و قابلیت خدمت رسانی کارکنان نیز به کیفیت خدمات داخلی سازمان وابسته است . کیفیت خدمات داخلی نیز به معنی رضایت کارکنان از خدمات دریافتی از سازمان است.

۶) مطلوب محیط داخلی بانکها و موسسات مالی :

یک محیط خوب ، می تواند بر رشد ارزشهای کارکنان و افزایش توان و بهره وری آنان اثرگذار باشد . بامتنوع شدن فعالیتهای بانکی ، سازمان دهی محیط کار و ایجاد محیطی آرام و بهره ور در سازمانها به صورتی که منجر به فعال شدن بیشتر نیروی انسانی ، شادابی آنها، کاهش افسردگی ها ، رشد خدمات مثبت و در نهایت دستیابی به بهره وری مورد نظر شود ، ضروری به نظرمی رسد، در بانکداری نوین این امر از دغدغه های مدیران اجرایی و مدیران ارشد بانکهها می باشد . بانکهها برای جذب بیشتر منابع مالی مشتریان می بایست به محیط های کاری مناسب که دارای شاخص های محیط کاری از نظرفیزیکی ، روانی و اجتماعی باشد مجهز شوند.

(۷) مطلوبیت محل استقرار مکانی بانکهها و موسسات مالی :

باتوجه به افزایش و شدت رقابت ، ارائه خدمات در مکان و محل های مورد نظر مشتریان عاملی تعیین کننده در جذب و نگهداری مشتریان است . به همین دلیل امروزه بانکهها و دیگر سازمانهای خدماتی به ایجاد شعب در مناطق مختلف پرداخته اند تا ضمن ارائه خدماتی بهتر، حوزه وسیعتری را تحت پوشش قرار دهند. مکان استقرار شعب بانکهها و موسسات مالی ، محرکی مهم در جذب مشتریان است و بازاریابان بانکی باید آن را به دقت مورد بررسی و ارزیابی علمی و امکان سنجی دقیق دارند و برای اماکن فعلی نیز باید بازاریابی به عمل آید. واقع شدن شعب یک بانک در فاصله مکانی و زمانی مناسب ، استقرار شعب یک بانک در اماکن تجاری و استقرار شعب در نزدیکی پارکینگ های عمومی از جمله پارامترهایی هستند که بر سپرده گذاری مشتریان در بانکهها تأثیری گذارند.

پیشنادهای کاربردی برای کلیه موسسات مالی و بانکهها:

- ۱- موسسات مالی تمامی شعب خود را به فناوری بانکداری الکترونیکی از جمله دستگاههای خودپرداز، بانکداری برخط (online) و شبکه های داخلی و خارجی مجهز نمایند.
- ۲- بهتراست موسسات مالی در هنگام گزینش نیرو، به شایستگی نیروی انسانی از لحاظ فنی، رفتاری، وضعیت ظاهری و تحصیلات مرتبط اهمیت بدهند.
- ۳- اگر موسسات مالی به آموزش نیروهای شعب در بحث برخورد با مشتریان، شناسایی خواسته ها و نیازهای مشتریان، حل مشکلات آنها بپردازند، می توانند مشتریان بیشتر و در نتیجه منابع مالی بیشتری را به سمت خود جلب کنند.
- ۴- موسسات مالی با فراهم آوردن امکان افتتاح حسابهای متنوع مانند پس اندازهای تامین آتیه، مسکن جوانان و سایر حسابها بر اساس نیاز مشتریان، می توانند گامی موثر در جهت جلب رضایت مشتریان بردارند.
- ۵- موسسات مالی تدابیری اتخاذ نمایند که شعب آنها بعد از ظهرها نیز بتوانند خدمات لازم را به مشتریان ارائه کنند.
- ۶- موسسات مالی با انجام فعالیتهای مالی غیربانکی مانند سرمایه گذاری در بخش های تولید، مسکن، بیمه و خرید و فروش سهام و..... می توانند سود بیشتری کسب کنند.
- ۷- موسسات مالی می توانند به اعطای تسهیلات متنوع از لحاظ مبلغ، مدت بازپرداخت و برحسب نوع نیاز مشتری اقدام کنند.
- ۸- موسسات مالی طی یک برنامه کارسنجی و علمی، حجم کار کارکنان شعب را با تعداد کارکنان شعب مورد ارزیابی قرار دهند و در صورت وجود عدم تناسب، نیروی انسانی مربوطه تامین؟؟ رضایت مشتریان جلب گردد.
- ۹- موسسات مالی می توانند با آموزش مدیران و مسئولان شعبه؛ فرهنگ مشارکت و کارگروهي را در شعب ترویج کنند.

۱۰- موسسات مالی و پرداخت حقوق و مزایا و امکانات رفاهی به کارکنان استانداردهای جهانی را بررسی کرده و الگو قرار دهند.

۱۱- موسسات مالی بهتر است به نظارت و آراستگی نمای بیرونی ساختمان شعب ، امکانات رفاهی برای مشتریان و وضعیت داخلی شعب ، بیشتر اهمیت بدهند.

۱۲- موسسات مالی بامدنظر قراردادان استانداردهای جهانی مطلوب محیط داخلی شعب را از نظر روانی ، اجتماعی و فیزیکی بالا ببرند.

۱۳- موسسات مالی می توانند حداقل برای مشتریان خاص ، امکانات پارکینگ اتومبیل فراهم کنند.

۱۴- بهتر است موسسات مالی برای امکان فعلی شعب خود ارزیابی علمی انجام دهند و در صورت نیاز به تغییر مکان شعب خود اقدام کنند.

سایر پیشنهادها :

پیشنهادهای در پی آمده به طور کلی برای ایجاد تغییرات و اصلاحات در نظام بانکی کشور ارائه می شوند :

- ۱- قوانین ومقررات فعلی نظام بانکی کشوری بایست اصلاح شود و برای بانکهای خصوصی ومؤسسات مالی غیربانکی ، قوانین ومقررات جداگانه تهیه گردد.
- ۲- بابهترسازی ، فرهنگ سازی ودفع محدودیتهای موجود ، نظام بانکی کشوری تواند برای استفاده مردم از بانکداری الکترونیکی مطابق استانداردهای جهانی برنامه ریزی کند.
- ۳- درنظام بانکی کشور تدابیری اتخاذ شود تابانکها ومؤسسات مالی به سمت انجام وتوسعه فعالیتهای مالی غیربانکی رومی آورند.
- ۴- نظام بانکی کشور می تواند به ترویج فرهنگ مشتری گرایی دربانکها ومؤسسات مالی بپردازد، به نحوی که بانکها ومؤسسات مالی موظف باشند پاسخگوی انتظارات ونیازهای منطقی مشتریان باشند.
- ۵- نظام بانکی کشورباید برای ارائه خدمات متناسب بااستانداردهای جهانی ازبازاریابی بانکی استفاده کند.

آغاز بانکداری :

بانکداری درجهان به هنگامی آغاز گردید که دادوستد مبادله کالا وغیراز مبادلات جنس به جنس بین مردم شروع وحتی باگسترش تجارت بیش ازآن که پول به مفهوم جدیدمورد استفاده قرار گیرد نیازبه خدمت مؤسسات بانکی محسوس تر گشت واحتیاج به یک وسیله پرداخت وسنجش بالاخص وصول مطالبات ازمشتریان دور ونزدیک باوجود خطرات ناشی از نقل وانتقال پول ایجاب می کرد که این فعل و انفعالات توسط مؤسساتی بنام بانک انجام گیرد.

کلمه بانک اصطلاحی است قدیمی که ازواژه آلمانی Bank و به معنی نوعی شرکت اخذ ورواج یافته وشاید هم ازکلمه Banco که یک لغت ایتالیایی و به معنای نیمکت صرافان بکاربرده می شد اشتقاق یافته است. درهرحال بانک یا همان مؤسسات صرافی آن روز باهمان نام وروش کهن به تدریج سازمان یافته ومركز کلیه فعالیتهای پولی واعتباری پولی واعتباری بانکهای امروزی گردیده اند.

تاریخچه بانکداری :

۱- بانکداری دردوره قدیم :

الف-بابل: درامپراطوری بابل معاملات بانکی به شیوه ابتدایی آن رواج داشت و حتی در قوانین حمورابی مقرراتی برای دادن وام و قبول سپرده های تجارتي ذکر و دستوراتی درباره سرمایه گذاری آمده است در شهر بابل تجارتخانه ها و بانکهای بزرگی وجود داشت که دادن تمسک ، حواله ، برات و نیز گرفتن ربح معمول بود و میزان ربح ۲۰٪ بوده و در مواردی به ۴۰٪ چهل تا چهل و سه می رسید.

معابد این شهر در حدود ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح به عملیات بانکی حدودی مبادرت می ورزیدند و آنها در مقابل وثیقه اموال غیر منقول پول به عاریت می دادند.

ب)-یونان: در کشور خدایان و ارباب انواع علاوه بر بانکهای خصوصی بعضی از معابد هم به کار صرافی اشتغال داشتند. سپرده های مردم را پذیرفته و به اشخاص یا شهرها وام اعطا می کردند. از جمله معبد دلفی بود در شهر افسن و بعلت جنگهای مدام داخلی ، معابد مطمئن ترین محل نگهداری و حفاظت اموال گران بها و پر ارزش به شمار می آمد.

پ)-ایران: قبل از دوره هخامنشی ، بانکدای به طرز ابتدایی مرسوم ولی در انحصار معابد و شاهزادگان بود و در زمان هخامنشیان بازرگانی رونق یافت و پول مسکوک رواج گرفت و معروفترین این بانکها ، بانک؟؟ بود که تعلق به مهاجرین یهودی مقیم بابل داشت و به کلیه امور بانکی از قبیل قبول سپرده و اعطای وام درس گرفتن املاک می پرداخت و سرمایه آن برای خرید و فروش منازل ، احشام ، غلامان و کشتی های حامل کالا به کار می افتاد.

ت)- روم: در اوایل تأسیس دولت روم که وصول مالیاتها به شکل مقاطعه به اشخاص واگزار می شد. مأمورین غالباً به شهرها و موسسات دولتی وام می دادند. در واقع به نوعی بانکداری مبادرت می ورزیدند . بانکداری های رومی گذشته از تبدیل پولهای خارجی به پولهای کشور و تعیین عیار آنها و قبول سپرده و دادن وام ، کار صندوق داری را هم برای مشتریان خود انجام می دادند.

عملیات بانکی بانکداران رومی از بیشتر جهات شبیه به عملیات بانکی کنونی و عبارت بود از افتتاح حساب جاری و مدت دار به نفع افراد ، پرداخت بهره به سپرده های مدت دار ، صدور برات تجارتي ، دادن قرض بانکی اعم از مصرفی و تجارتي ب بهره های متفاوت ، رهن و صدور اعتبارنامه تجارتي و غیره .

(ث) - چین : درچین نیز در حدود قرن ششم قبل از میلاد بانکداری رواج داشته و اختراع کاغذ (در حدود ۱۰۵ سال قبل از میلاد) در چین از نظر استفاده در عملیات بانکداری اهمیتی بسزا یافت. زیرا همین کشف بود که برای اولین بار تهیه اسناد بانکی، تنظیم محاسبات و نگاهداری حسابها و نقل و انتقال اسناد را به صورتی ارزان و ساده مقدور ساخت.

۲- بانکداری در قرون وسطی (از قرن پنجم تا پانزدهم میلادی) :

در قرون وسطی بانکداری و تجارت به مفهوم آنچه در یونان و امپراطوری روم وجود داشت عملاً از بین رفت و پس از سقوط روم یک سیر قهقرائی در عملیات بانکی و سایر مظاهر تمدن بشری پیدا شد. عرف بانکداری با انجام برخی عملیات بانکی توسط اقوام مختلف به خصوص یهودی ها که با استعداد طبیعی این قوم که بیشتر به فعالیت های بانکی پرداخته بودند، حیات تازه ای یافت ولی با مخالفت و تعصب شدید مقامات کلیسا علیه دریافت ربح از افراد منع مشروط آن در مذهب یهود، این فعالیت تقریباً بلامانع در برخی از مراکز شهرها به طور انحصاری در اختیار این قوم قرار گرفت.

در مذهب یهود منع دریافت بهره منحصراً به منع دریافت آن از هم کیشان یهودی بقیه شده، بنابراین عملیات صرافی و به خصوص دریافت بهره در مقابل دادن قرضه از افراد غیر یهودی بلامانع رواج یافت.

۳- بانکداری در دوره جدید (از قرن پانزدهم به بعد) :

دوره جدید با پیشرفت تدریجی تجارت و دادوستد در سواحل دریای مدیترانه به خصوص در شهرهای ونیس و فلورانس شروع شد و کشف آمریکا و راه های دریایی جدید و استقرار روابط بازرگانی بین شرق و غرب کم کم دامنه فعالیت اقتصادی از سواحل دریای مدیترانه به کشورهای سواحل اقیانوس اطلس مانند : فرانسه- اسپانیا- پرتغال و انگلیس گسترش پیدا کرد. این پیشرفت توأم با استفاده روزافزون از خدمات بانکی و نتیجتاً از دیاد حرفه بانکداری بویژه در شهر ونیز بود با ورود طلا و نقره فراوان از آمریکا و آثار پولی آن در کشورهای مختلف اروپایی از یک طرف و رفع ممنوعیت دریافت بهره در آئین مسیح بر اثر فتوای جان کالون رهبر پروتستانها از طرف دیگر به افزایش فعالیت های بانکی و تکامل آن در این دوره کمک

شایان نمود. عملیات بانکی محدود به نگه داری و خرید و فروش فلزات قیمتی و نقل و انتقال وجوه از نقطه ای به نقطه ای دیگر و تسویه پولهای خارجی بود با؟؟ اسکناس تبدیل پذیر به فلز (طلاونقره) به صورت صددرصد باعث رونق بانکداری گردید و علی برای قبل سپرده های نقدی مردم و دولت شد پرداخت وام و اعطای اعتبار توسعه پیدا کرد. وپک (پول بانکی) کم کم جزء پولهای در گردش شد. فعالیت و قدرت پولی این بانکداران به قدری توسعه پیدا کرد که حتی به پادشاهان (حکام) قرض می دادند و همین توسعه فعالیت و استفاده بیش از حد از اعتبارات بانکی به ورشکستگیهای متعددی در نیمه دوم قرن هفدهم میلادی منتهی شد و بالاخره منجر به وضع مقررات قانونی دایره منع عملیات بانکداران خصوصی در ناسکناس و ایجاد بانکهای عمومی (بانکهای مرکزی) در این دوره گردید.

۴- تشکیل بانک مرکزی:

در پی گذشت زمان و رشد بی رویه بانکهای ناسکناس و عدم نظارت قانونی دولت بر عملیات بانکی موجب گردید تا بانکها از موازین لازم برای ایجاد تسهیلات اعتباری و پرداخت وام تجاوز کرده و حتی حمایت مالی شرکتهای سهامی را بدون محدودیت و بی توجهی به عواقب آن در سیستم بانکی پذیرا شوند. تندروی در اعطاء اعتبارات و زیاده روی در پرداخت وام سرانجام موجب توقف و ورشکستگی بانکها یکی پس از دیگری گردید به طوریکه دخالت و نظارت دولت را مستقیم یا غیرمستقیم در کار بانکداری الزاماً عملی گردانید. نیاز جوامع به برپایی بانکهای تخصصی که معلول رشد صنعت و پیشرفت اقتصاد کشورها بود سبب شد که در راستای نظارت دولت بر عملیات بانکی، انتشار اسکناس را هم به طور انحصاری با تأسیس (بانک ناسکناس، بانک مرکزی) برعهده بگیرد و نظارت مستقیمی هم از طرف قانون گزار بر بانکهای ناسکناس نیز اعمال گردد. باین روش تعدد بانکهای ناسکناس سیروحدت را طی کرد.

بعد از جنگ جهانی اول بحرانهای پولی در کشورهای مختلف موجب اعتقاد بیشتر به لزوم حفظ ارزش پول از راه نظارت در ناسکناس شد. از اوایل قرن بیستم بویژه سال ۱۹۲۱ پس از کنفرانس بین المللی بروکسل و؟؟ آن بیشتر کشورها پذیرفتند که وجود بانک ناسکناس یا بانک مرکزی در هر کشوری می

تواند با حفظ ارزش پول و تنظیم حجم اعتبارات و اعمال سیاستهای پولی و نظارت بر عملیات کلیه بانکهای تجاری و تخصصی از بروز بحرانهای پولی جلوگیری کرده و نقش اساسی را در رشد یا توسعه اقتصادی کشور ایفا نماید.

بانکداری در ایران

۱- صرافی :

احتیاج روزانه مردم به یقین وزن و عیار مسکوکات گوناگون که در ادوار مختلف تاریخ در معادلات رایج بوده به علاوه رواج پولهای مختلف بدون آشنایی افراد به مشخصات مسکوکات و بدون اطلاع از رابطه برابری فلزات بایکدیگر ، وجود کسانی که در خصوصیات مسکوکات (عیاروبار) وسائل مربوط به آن بعید بوده و وقت خود را به این کار اختصاص دهند ضروری می نمود. در دوره های صلح و آرامش توسعه روابط تجاری میان شرق و غرب و امنیت صرافی از حیث کیفیت و کمیت راه تکامل پیمود و عده شاغل به این حرفه و سرمایه گزاری آن مرتباً افزایش می یافت تا جایی که در اغلب شهرهای ایران چه خود چه نمایندگان آنان فعالیت داشته و حتی بعضی از صرافان که از قدرت مالی و معروفیت بیشتری برخوردار بودند با گشایش حساب در بانکهای بزرگ خارجی یا تعیین کارگزار در خارج و فرستادن نماینده به مراکز عمده تجارت در آن ایام که موجب فعالیت صرافی گردید می توان به ترتیب درجه اهمیت شهرهای تبریز، مشهد، تهران ، اصفهان ، شیراز و بوشهر را نام برد.

عملیات صرافی :

عمده ترین عملیات صرافی عبارت بود از تسمیه پولها و معاملات؟؟ و رواج بیجک .
بیجک (کلمه ای است هندی) سندی بوده که صرافان ضمن صدور آن وصول مبلغی را اعلام داشته اند که در کوتاه مدت یا عندالمطالبه تعهد پرداخت وجه آن را می نمودند. قدرت و رواج آن بر حسب میزان معروفیت و اعتبار صراف صادرکننده (متعهد) بوده است.

رواج بیجک در صرافی به خاطر توسعه و رونق بازرگانی و عدم نشر اسکناس بود. زیرا تا سال ۱۲۶۶ که در ایران اسکناس انتشار نیافته بود مسکوکات فلزی تنها وسیله مبادله و فعل و انفعال پولی بوده است. بنابراین بیجک علاوه بر آن که سور سرشاری عاید صرافان می کرد وسیله ای برای رفع مضیقه پولی بازار نیز بوده است.

۲- بانکداری:

۱-۲- اولین بانکی که در ایران تأسیس شد «بانک جدید شرق» بود که مرکزش در لندن و حوزه عملیاتش مناطق جنوبی آسیا بود این بانک بدون تحصیل سیج گونه امتیازی در سال ۱۲۶۶ شمسی (۱۸۸۸ میلادی) در شمال شرقی میدان توپخانه در محل بانک بازرگانی (تجارت فعلی) شروع به فعالیت کرد و برای جلب مشتریان در شروع فعالیت، به حساب جاری معادل $2/5\%$ وجه حساب سپرده های ثابت به صورت ۶ ماه ۴٪ و یکسال ۶٪ سود می داد. بانک با این اقدام خود در بازار پولی ۱۲٪ از نرخ بهره را پایین آورد و برای اولین بار اقدام به انتشار نوعی پول کاغذی به صورت حواله عهده خزانه بانک برای مبالغ بیش از ۵ قران و قابل پرداخت در وجه حامل؟؟ در سال ۱۲۶۷ در مقابل دریافت ۲۰۰۰۰۰ لیره انگلیسی کلیه شعب و ائاته بانک را به بانک شاهی واگذار نمود.

۲-۲ بانک شاهی ایران:

صرافان ایران در مقام مقابله و رقابت با عملیات بانک جدید شرق برخاستند ولی قبل از آن که نتیجه قطعی و نهایی این رقابت حاصل شود حریفی زورمند جای بانک جدید شرق را گرفت و این حریف بانک شاهی ایران بود که مبتکر آن پاول جولپوس رویتز در مقابل پرداخت ۴۰۰۰۰۰ لیره امتیاز بزرگی برای

مدت ۷۰ سال جهت کشیدن راه آهن ، حق انحصاری بهره برداری از کلیه معادن (جز طلا و نقره و سنگهای قیمتی) ، تأسیس بانک و غیره از دولت ایران گرفت .

(۲۵ ژانویه ۱۸۷۲ برابر با ۱۰ مرداد ماه ۱۲۵۱ ش) و این امتیاز بعداً لغو و امتیاز دیگری که اساس آن تأسیس بانک شاهی ایران بود به مدت ۶۰ سال جایگزین آن گردید.

یکی از موارد قرارداد چنین بود :

« در صورتی که دولت علیه ایران بعد از این مهم شود که امتیاز بانک یا امتیاز یک دستگاه اعتباری را از هر قبیل که باشد بدهد ، آن امتیاز از امروز به حکم این قرارنامه محفوظ و؟؟ مخصوص است از برای این کمپانی که بر جمیع اشخاص و کمپانیهای دیگر حق رجحان خواهد داشت .»

یکی از عملیات عمده این بانک حق انحصاری نشر اسکناس و رواج مشروط آن در ایران بود.

این بانک بر طبق قرارداد تا بهمن ماه سال ۱۳۲۷ شمسی فعالیت داشت .

۳-۲- بانک استقراضی ایران :

پس از واگذاری امتیاز تأسیس بانک شاهی ایران به رویتر یکی از اتباع دولت روسیه به نام ژاک بولیا کف پیشنهاد تأسیس بانک استقراضی ایران را داد. در سال ۱۲۶۹ شمسی باین شخص موافقت گردید که اجازه تأسیس انجمن استقراضی ایران به مدت ۷۵ سال با حق انحصاری حراج عمومی به او داده شود و ضمناً از پرداخت هرگونه مالیاتی معاف گردید جز آن که ۱۰٪ عواید حاصله را به خزانه دولت بپردازد.

بعدها انجمن استقراضی ایران تبدیل به بانک استقراضی ایران گردید.

بانک مزبور برخلاف بانک شاهی فقط قسمتهای شمالی ایران را حوزه فعالیت خود قرار داده بود و کمتر به امور بانکی در جنوب می پرداخت (در تاریخ ۲۲ مرداد ماه سال ۱۳۰۱ ش) این بانک به دولت ایران واگذار شد .

۴-۲- بانک سپه : بانک سپه که اولین بانک ایرانی است در چهاردهم اردیبهشت ماه سال ۱۳۰۴ در چند دکه واقع در؟؟ تقی خان با سرمایه اولیه آن که مبلغ ۳/۸۸۳/۹۵۰ ریال موجودی صندوق بازنشستگی درجه داران ارتشی بود ، تشکیل و شروع به فعالیت کرد .

۵- اهداف ووظایف بانکها :

درآغاز فعالیت ، بانکها چهاروظیفه اساسی داشتند :

۱- تشخیص انواع پولهای متعلق به کشورهای مختلف جهان درسیستم فلزی (طلاونقره).

۲- تعیین وزن وعیارهرپول .

۳- تعیین نسبت برابری پولها برای مبادله .

۴- نگه داری پولهای فلزی اشخاص (طلاونقره) در؟؟.

بانکداران قدیمی علاوه برووظایف فوق درابتدای کار، خود را موظف می دیدند که دربرابر قبول سپرده اشخاص رسید صادر نمایند. صدور برگهای رسید مقدمه نقل وانتقال پول درکشور پس بین کشورها شد وبا گذشت زمان تحول دیگری درتکامل عملیات بانکداری پدید آمد زیرا درطی سالهای فعالیت بانکی ، بانکداران متوجه شدند که کلیه صاحبان امانات وسپرده ها که درنزد بانکها به صورت امانت گزارده اند دریک زمان معین برای دریافت آن به بانکها مراجعه نمی کنند وهمیشه مقدار قابل توجهی ازمجموع سپرده ها (طلاونقره) درخزانه بانک باقی ماند .بنابراین بانکدارها توانستند سپرده های راكد مردم را دراختیار متقاضیان پول قرار دهند واین قدرت پولی را بادریافت بهره برای اشخاصی که از اعتبار نزدبانک برخوردار بودند قراردهند. برای تأیید وتوسعه عملیات خود سهمی از بهره دریافتی را نیز به صاحبان سپرده می پرداختند.

تحول دیگری که درایجاد بانکها رخ داد تأسیس بانک به صورت شرکت سهامی بود که صاحبان این اندیشه باعرضه سهام دربازار به جمع آوری سرمایه پرداختند وارزش سهام بانک به امید افزایش بازدهی آن دربازار عرضه سهام هرچندی افزوده می گشت واین مقدمه ای برای افزایش نرخ بهره بانکی بود که دولتها باملی کردن این گونه مانع گسترش آن شدند . اگرپیشرفت سریع و افزایش قدرت مالی بانکها وبانتیجه تسلط شان بربازارهای جهان حاصل بسط اقتصادی وتوسعه روابط بین المللی به خاطر رفع نیازهای مادی فزاینده جامعه امروزی باشد ، تفکیک بانکها به بانک مرکزی وبانکهای تجاری و تخصصی

(صنعتی ، معدنی ، کشاورزی ومسکن) خود مؤید لزوم این تقسیم وتعیین اهداف گوناگونی است که

انجام آن به عهده بانکهای مختلف محول شده است بنابراین وظائف عمده بانکهای مرکزی عبارتند از :

- ۱- حفظ ارزش پول .
- ۲- ایجاد تعادل در موازنه پرداختها ودریافتهها .
- ۳- تسهیل مبادلات بازرگانی .
- ۴- انتشار اسکناس وسکه های فلزی رایج در کشور.
- ۵- تنظیم وکنترل وهدایت گردش پول واعتبار.
- ۶- انجام کلیه عملیات بانکی ارزی وپولی رایج کشور.
- ۷- تعهد یا تضمین پرداختهای ارزی دولت .
- ۸- نظارت برمعاملات طلا و ارز.
- ۹- نظارت برصدورپول رایج وارز.
- ۱۰- اعمال سیاستهای پولی واعتباری.
- ۱۱- عملیات بانکی مربوط به آن قسمت ازبرنامه های اقتصادی .
- ۱۲- انجام عملیات مربوط به اوراق واسنادبهدار.
- ۱۳- نگه داری واداره ذخائر ارزی و طلای کشور.
- ۱۴- نگه داری وجوه مؤسسات پولی ومالی بین المللی .
- ۱۵- انعقاد موافقت نامه پرداخت دراجرای قراردادهای پولی وبازرگانی وترانزیتی وظایف وخدمات بانکهای تجاری (خصوصی یادولتی) به استثناء بانکهای تخصصی به صورت صادره به قرار زیراست :
- ۱- قبول سپرده (دیداری- مدت دار) یا تجهیز منابع پولی .
- ۲- ایجاد تسهیلات (وام - اعتبار)
- ۳- خریدوفروش فلزات قیمتی .
- ۴- اجاره صندوق امانات .

- ۵- نقل و انتقال پول در داخل یا خارج از کشور.
 - ۶- نگاهداری وانجام امور مربوط به اوراق واسنادبهدار.
 - ۷-انجام عملیات بورس.
 - ۸- صدروضمانت نامه بانکی.
 - ۹- تنزیل اوراق تجارتي.
 - ۱۰- انجام معاملات ارزی و خرید و فروش .
 - ۱۱- خریدوفروش سهام واوراق قرضه واسناد خزانه وعملیات بورس .
 - ۱۲- گشایش اعتبارات اسنادی وانجام عملیات دادوستد بین المللی .
 - ۱۳- سرمایه گزاری بانکها درصنایع کشور.
- وبالاخره خدمات امانی که عبارتند از قبول قیومت وصایت و وکالت .
- درتطبيق این وظایف باتوجه به مبانی سیاست پولی وبانکی درنظام بانکداری جمهوری اسلامی که مفهوم ازآیات قرآن ومتأثر از فقه اسلامی است قانون عملیات بانکی بدون رباء شرح پیوست (۱) تدوین وپس از تصویب مجلس شورای اسلامی (۱۳۶۳/۶/۸) وتأیید شورای نگهبان (۱۳۶۳/۶/۱۰) از آغاز سال ۱۳۶۲ به مرحله اجراگزارده شده است .

تحول بانکداری در ایران

ملی شدن بانکها

مقدمه:

درآستانه پیروزی انقلاب ، نظام بانکی ایران به کل مضمحل وازهم پاشیده شد .عواملی نظیرانتقال سرمایه ها به خارج توسط سرمایه داران وابسته که خود مؤسس بانکهای خصوصی ویاسهامدار عمده آنها

بودند ، سلب اعتماد مردم نسبت به بانکها و هجوم آنان برای بازپس گرفتن سپرده های خود ،؟؟ ماندن مطالبات بانکها بعلت فقدان اسناد و نامشخص بودن وضع بدهکاران عمده و رکود در عملیات بانکی موجب توقف بسیاری از فعالیتهای اقتصادی گردید و بالاخره کاهش ارزش دارایی ها ، اغلب بانکهای خصوصی را در وضعی قرار داده بود که علی رغم کمکهای بانک مرکزی عملیاتشان متوقف شده و باخط ورشکستگی روبرو شده بودند . به طوری که حتی قادر به پرداخت وجه چکهای صادره با مبالغ جزئی هم نبودند .

در تاریخ ۱۷ خرداد ماه ۱۳۵۸ طبق مصوبه شورای انقلاب برای حفظ حقوق صاحبان سپرده و سرمایه های ملی و به کار انداختن چرخهای تولیدی کشور و تضمین بازپرداخت سپرده ها و پس اندازهای مردم در بانکها ، بانکهای ایران ملی اعلام شد .

ملی کردن بانکها شاید یکی از اقدامات اساسی دولت بود که گروهی از مردم ایران خواستار آن بودند در آن زمان این اقدام گام مؤثری در جهت حصول به استقلال اقتصادی و سیاسی و قطع وابستگی به سرمایه های خارجی بود . چه نفوذ سرمایه های خارجی از طریق مشارکت در سرمایه بانکها و همچنین تأسیس بانکهای متعدد به صورت شرکتهای سهامی توسط سرمایه داران بزرگ داخلی عملاً منجر به اعمال نفوذ شدید خارجیان و؟؟ داخلی آنها در تصمیم گیری های بینایی در رشته های مختلف تولیدی و اقتصاد کشور گردیده و ترکیب نامتناهی به شکل کلی و اساسی در اقتصاد کشور پدید آورد .

همزمان با اجرای طرح ملی کردن بانکها در سیستم بانکی کشور جمعاً ۲۸ بانک مشمول این قانون شد . از این تعداد ، در ۱۳ بانک سرمایه گزاران خارجی سهام بودند و ۱۵ بانک بقیه متعلق به سرمایه گزاران ایرانی بود .

ملی شدن بانکها :

هدف دولت از ملی کردن بانکها ، به عهده گرفتن اداره امور بانکها تحت ضرورتهای اجتماعی و اقتصادی و حفظ منافع و مصالح جامعه و کشور بوده است .

لذا لازم بود ملی کردن بانکهای مذکور مبتنی بر ضوابطی باشد که مجدداً شرایط نامساعد پولی گذشته بانکها بر مردم تحمیل نشود و ضمن تضمین بازپرداخت سپرده های مردم منتهی به استقرار یک روش

صحیح بانکداری در کشور گردید تا این روش نوین بتواند بانکها را از جنبه صرافی و بهره کشی مطلق خارج ساخته و در راه پیشبرد هدفهای اقتصادی و اجتماعی قرار گیرد.

باتوجه به شرایط فوق ، لایحه ملی شدن بانکها در تاریخ ۱۷ خرداد ماه ۱۳۵۸ توسط شورای انقلاب اسلامی تصویب گردید . براساس لایحه مذکور ۲۸ بانک و ۱۶ شرکت پس انداز و وام مسکن و ۲ شرکت سرمایه گذاری ملی اعلام شد و مالکیت آنها از بخش خصوصی سلب و متعلق به دولت گردید.

قانون ملی شدن بانکها :

ماده ۱- برای حفظ حقوق و سرمایه های ملی و به کار انداختن چرخهای تولیدی کشور و تضمین سپرده ها و پس اندازهای مردم در بانکها ، ضمن قبول اصل مالکیت مشروع و باتوجه به :

- نحوه تحمیل درآمد بانکها و انتقال سرمایه ها به خارج .
- نقش اساسی بانکها در اقتصاد کشور و ارتباط طبیعی اقتصاد کشور با مؤسسات بانکی .
- مادیون بودن بانکها به دولت و احتیاج آنها به سرپرستی دولت .
- لزوم هماهنگی فعالیت بانکها با سایر سازمانهای کشور.
- لزوم سوق دادن فعالیت بانکها در جهت اداری و انتفاعی اسلامی .

از تاریخ تصویب این قانون ، کلیه بانکها ملی اعلام می گردد و دولت مکلف است بلافاصله نسبت به تعیین مدیران بانکها اقدام نماید .

ماده ۲- از این تاریخ تنها امضای مدیرانی که از طرف دولت برای بانکها تعیین می گردند ، دارای اعتبار قانونی می باشد .

اداره امور بانکها :

در پی ملی شدن بانکها ، تجدیدنظر در ارکان بانکها مطرح گردید. لذا لایحه قانونی اداره بانکها در تاریخ سوم مهرماه ۱۳۵۸ به تصویب شورای انقلاب اسلامی رسید که به موجب این لایحه ارکان بانکها به شرح ذیل مشخص گردید :

۱- مجمع عمومی بانکها .

۲- شورای عالی بانکها.

۳- هیأت مدیره دوبانک .

۴- مدیرعامل دوبانک .

۵- بازرسان قانونی هربانک .

۱- مجمع عمومی بانکها :

مجمع عمومی بانکها از وزیرامور اقتصادی و دارایی ، وزیر صنایع ، وزیر بازرگانی ، وزیر معادن و فلزات ، وزیر کشاورزی و عمران روستایی ، وزیر مسکن و شهرسازی ، وزیر جهاد ، وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه تشکیل می شود . ریاست مجمع عمومی بانکها با وزیرامور اقتصادی و دارایی و درغیاب وی با وزیر بازرگانی است . مجمع عمومی بانکها به دو صورت عادی و فوق العاده تشکیل می گردد.

وظایف مجمع عمومی عادی بانکها به شرح ذیل است :

- ۱- استماع گزارش سالانه هربانک و رسیدگی به ترازنامه و حساب سود و زیان سال مالی قبل و صورت دارایی و دیون و صورت حساب دوره عمل سالانه و تصویب ترازنامه و بودجه آن.
- ۲- رسیدگی و اتخاذ تصمیم درباره اندوخته هریک از بانکها و تصویب سود ویژه .
- ۳- انتخاب اعضای هیأت مدیره بانکها بنا به پیشنهاد شورای عالی بانکها .
- ۴- انتخاب مدیران عامل بانکهای تخصصی به پیشنهاد وزیر مربوط و انتخاب مدیران عامل بانکهای تجاری به پیشنهاد وزیر بازرگانی بانظر مشورتی شورای عالی بانکها .
- ۵- احکام مدیران عامل و اعضای هیأت مدیره بانکها به امضای وزیرامور اقتصادی و دارائی صادر خواهد شد.

۶- انتخاب بازرسان قانونی هریک از بانکها .

۷- تصویب اساسنامه هریک از بانکها .

۸- تصویب آئین نامه های استخدامی ، مالی ، اداری و معاملات .

۹- اتخاذ تصمیم نسب به هرگونه مسائل دیگر مربوط به عملیات بانکی که از طرف شورای عالی بانکها به مجمع عمومی پیشنهاد می شود.

جلسات مجمع عمومی عادی بانکها حداقل سالی یک مرتبه تا پایان تیرماه هر سال تشکیل خواهد شد. وظایف مجمع عمومی فوق العاده که هرگونه تغییر در موارد اساسنامه ، کاهش یا افزایش سرمایه هریک از بانکها ، تأسیس ، انحلال یا ادغام آنها می باشد . در زمان مقتضی تشکیل واتخاذ تصمیم می نماید .

۲- شورای عالی بانکها :

شورای عالی بانکها از ۸ عضویه شرح زیر تشکیل می شود :

۱- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران .

۲- مدیرعامل بانک ملی ایران .

۳- نماینده وزارت امور اقتصادی دارایی .

۴- نماینده سازمان مدیریت و برنامه ریزی .

۵- نماینده وزارت مسکن و شهرسازی .

۶- نماینده وزارت کشاورزی و عمران روستایی .

۷- نماینده وزارت بازرگانی .

۸- نماینده وزارت صنایع .

۹- نماینده وزارت معادن و فلزات .

۱۰- نماینده وزارت جهاد.

۱۱- نماینده وزارت تعاون .

ریاست شورای عالی بانکها با رئیس کل بانک مرکزی ایران است ، مدت عضویت افراد مذکور در ردیفهای ۳ تا ۱۱ ، دوسال می باشد و جلسات آن حداقل هر هفته یکبار به دعوت رئیس شورا و یا حداقل سه نفر از اعضاء شورا تشکیل می گردد.

وظایف و اختیارات شورای عالی بانکها:

- ۱- پیشنهاد اعضای هیات مدیره بانکها به مجمع عمومی .
- ۲- اظهار نظر مشورتی در مورد انتخاب مدیران عامل بانکها .
- ۳- ایجاد هماهنگی در امور بانکها .
- ۴- تهیه آئین نامه استخدامی و سایر آئین نامه های مالی ، اداری و معاملاتی مربوط به امور بانکها برای تصویب مجمع عمومی .
- ۵- رسیدگی به بودجه هریک از بانکها برای تصویب مجمع عمومی .
- ۶- اظهار نظر نسبت به ترازنامه و حساب سود و زیان و گزارش سالانه هریک از بانکها برای تقدیم به مجمع عمومی .
- ۷- اظهار نظر نسبت به افزایش یا کاهش سرمایه هریک از بانکها .
- ۸- کسب اطلاعات لازم از بانکها و بررسی گزارشهایی که هیأت مدیره هریک از بانکها به شورای عالی ارسال می دارد.
- ۹- اتخاذ سیاست کلی در مورد تأسیس و تعطیل شعب یا هرواحد بانکی دیگر در هر نقطه از ایران یا خارج از کشور.
- ۱۰- اظهار نظر نسبت به تغییر مواد اساسنامه هریک از بانکها و پیشنهاد آن به مجمع عمومی بانکها .
- ۱۱- اتخاذ تصمیم درباره سیستم های کلی اقتصادی ، اعتباری و اداری بانکها و سایر مسائل مربوط به اداره امور بانکها .
- ۱۲- کوشش و ابتکار در حسن اراده و سود حاصل بانکها و بهبود مستمر وضع آنها در جهت خدمت به مردم و به اقتصاد کشور و افزایش درآمدها بر طبق موازین اسلامی .

۳- هیأت مدیره دوبانک :

هیأت مدیره هربانک از نظر تعداد اعضاء ووظایف آنان طبق اساسنامه هربانک انتخاب می گردند.

۴- مدیر عامل هربانک :

مدیرعامل بالاترین مقام اجرایی واداری بانک است که برحسب پیشنهاد شورای عالی بانک وازطرف مجمع عمومی بانکها انتخاب می شود.

۵- بازرسان قانونی هربانک :

تعداد اعضاء ووظایف ونحوه بازرسان قانونی طبق اساسنامه هربانک خواهد بود.

شورای پول و اعتبار

وظایف شورای پول و اعتبار

شورای پول و اعتبار عالی ترین مرجع درسیستم بانکی بوده وبه موجب ماده ۱۸ قانون پولی وبانکی کشور عهده دار وظایف زیر می باشد :

۱- رسیدگی وتصویب سازمان وبودجه ومقررات استخدامی وآئین نامه های داخلی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران .

۲- رسیدگی و اظهارنظرنسبت به ترازنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران برای طرح درمجمع عمومی.

۳- رسیدگی به تصویب آئین نامه های مذکور دراین قانون .

۴- اظهارنظر درمسائل بانکی وپولی واعتباری کشور وهمچنین اظهار نظرنسبت به لوایح مربوط به وام یا تضمین اعتبار وهموضوع دیگری که ازطرف دولت به شورا ارجاع می شود.

۵- دادن نظرمشورتی وتوصیه به دولت درمسائل بانکی وپولی واعتباری کشور که به نظرشورا دروضع اقتصادی وبه خصوص درسیاست اعتباری کشور مؤثر خواهد بود.

۶- اظهارنظر درباره هر موضوعی که از طرف رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در حدود این قانون به شورا عرضه می گردد.

اعضاء شورای پول و اعتبار:

ترکیب اعضاء شورای پول و اعتبار براساس تصویب نامه آبان ماه ۱۳۷۸ مجلس شورای اسلامی به شرح زیر می باشد:

- ۱- رئیس بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران .
 - ۲- وزیر امور اقتصادی و دارایی .
 - ۳- رئیس سازمان برنامه و بودجه یا معاون وی.
 - ۴- دوتن از وزیران به انتخاب هیأت وزیران .
 - ۵- وزیر بازرگانی .
 - ۶- دونفر کارشناس و متخصص پولی و بانکی به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی و تأیید ریاست جمهور.
 - ۷- دادستان کل کشور یا معاون وی .
 - ۸- رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن .
 - ۹- رئیس اتاق تعاون و یک نماینده از هر یک از کمیسیون های برنامه و بودجه و امور اقتصادی و دارایی و تعاون مجلس .
- ریاست شورای پول و اعتبار به عهده وزیر امور اقتصادی و دارایی و در غیاب او رئیس کل بانک مرکزی است.

ادغام بانک ها

درسالهای گذشته نظام بانکی ایران همراه با رونق فعالیت اقتصادی غیرمنطقی عملیات و تشکیلات خود را گسترش داد ، لکن این گسترش متناسب با نیازهای واقعی الگوی توسعه اقتصادی کشور نبود و بیشتر در جهت تأمین مقاصد سودجویانه سرمایه گزاران وابسته قدم برمی داشت .

هدف از ملی کردن بانکها دخالت و نظارت دولت در عملیاتی بود که می توانست موجبات نیل به استقلال اقتصادی و ملی را فراهم آورد. زیرا با قطع؟؟ سرمایه گزاران وابسته از اراده نظام بانکی امکان برقراری یک سیستم پولی و اعتباری مستقل ملی بوجود آمد و بازبین بردن انگیزه های فردی در فعالیتهای بانکی و جایگزین نمودن فعالیتهای صحیح اقتصادی و تحصیل رفاه اجتماعی ، زمینه مناسبی برای هدایت منابع حاصل از پس اندازها در مسیر اجرای برنامه های ملی جهت توسعه اقتصادی فراهم گردید ، بدیهی است که انتقال مالکیت بانکهای خصوصی به دولت به تنهایی برای تجهیز نظام بانکی کشور و سوق آن در جهت تأمین هدف های اقتصادی ملی کافی نبوده و برای جلوگیری از تشدید تصمیمات به محدود کردن تعداد مدیران و افزایش نظارت دولت بر عملیات بانکی پس از ملی کردن بانکها و مؤسسات اعتباری ادغام بانکها ضرورت یافت .

در اجرای ماده ۱۷ لایحه قانونی اداره بانکها مصوب ۱۳۵۸/۷/۱۳ شورای انقلاب اسلامی پیشنهاد ادغام ۹ بانک به شرح زیر به تصویب مجمع عمومی بانکها رسید :

بانکهای تجاری کشور به شرح زیر می باشد :

۱- بانک ملی .

۲- بانک سپه .

۳- بانک رفاه کارگران : این بانک مجاز به انجام کلیه عملیات بانکهای تجاری می باشد و تلاش گذشته این بانک در حمایت از گروه کارگران کشور به ویژه در مناطق کارگری بوده و اکنون نیز با تغییراتی که در نظر است ، انجام شود امید می رود اسم بانک بیش از پیش با محتوی گردد .

۵- بانک ملت : ازدغام بانکهای تهران، پارس، داریوش، اعتبارات، تعاونی و توزیع، ایران و عرب، بین المللی ایران، عمران، بیمه ایران، تجارت خارجی ایران و بانک فرهنگیان.

به منظور؟؟ به یکنواختی در ضوابط اعطای تسهیلات و اجرای سیاست واحد پولی و ملی شده نیز در بانکهای مشابه دولتی در رشته مربوطه به ترتیب زیر ادغام شدند :

۶- بانک صادرات : بانک صادرات فعالیت خود را مانند گذشته در تهران ادامه داده و در خارج از مرکز تحت عنوان بانک استان فعالیت دارد .

بانکهای استان با استفاده از کلیه شعب بانک صادرات در هر استان و به منظور؟؟ به اهداف زیر تشکیل گردیدند :

الف) جلب پس اندازهای افراد و هدایت سازماندهی آنها به سمت سرمایه گذاری های مولد در رشته های صنایع کوچک و متوسط حرف و مشاغل، کشاورزی و بازرگانی .

ب) کمک به سیاست عدم تمرکز و جلب حمایت و همکاری شوراها و مردم استان در توسعه اقتصادی .

ج) جلوگیری از مراجعه مکرر سرمایه گزاران و بازرگانان و کسبه تهران .

د) کمک به سرمایه گزاران محلی و توسعه اطلاعات در سرمایه گذاریهای مولد .

تبصره ۱- بانکهای استان علاوه بر تجهیز پس اندازهای محلی، از اعتبارات ارزان قیمت بانک مرکزی و نیز کمک های بودجه عمومی دولت (به صورت پرداخت قسمتی از هزینه وام های تخصصی در جهت سیاست دولت) برخوردار خواهند بود .

تبصره ۲- بانکهای گسترش خزر، آذربایجان و خوزستان به ترتیب در بانکهای استانی مربوطه ادغام و کارکنان آن حتی المقدور در کلیه استانها تقسیم خواهند شد .

بانکهای استان در ابتدای فعالیت از هر لحاظ مستقل بود ولی در جلسه مجمع عمومی بانکها در تاریخ ۶۸/۱۲/۱۴ موافقت شد که : کلیه سهام بانکهای استان متعلق به بانک صادرات بوده و عزل و نصب مدیرعامل و هیأت مدیره بانکهای استان جزء وظایف و مسئولیت ها و اختیارات بانک صادرات (که بوسیله مدیرعامل و هیأت مدیره انجام می شود) قرار گیرد . بنابراین مجمع عمومی بانک استان متشکل از ۵

نفر می باشد که از بین کارکنان بانک صادرات ایران و مطلعین و صاح نظران اقتصادی محلی و مردمی توسط مدیرعامل بانک صادرات ایران انتخاب می گردد.

۷- بانک صنعت و معدن : این بانک ازادغام بانکهای اعتبارات صنعتی ، توسعه و؟؟ و معدنی ایران توسعه و سرمایه گزاران ایران ، شرکت سرمایه گزاریهای بانک های ایران ، صندوق ضمانت ؟؟ و صندوق معدن تشکیل شده است ، این بانک فعالیتهای صنفی کوچک در شهرستانها را به بانکهای استان واگذار خواهد نمود.

۸- بانک مسکن : این بانک ازادغام بانکهای رهنی ایران ، ساختمان ، شرکت سرمایه گزاری ساختمانی بانکهای ایران و شرکت پس انداز ووام مسکن کوروش ، اکباتان ، پاسارگاد ، ودر شهرستانها شرکتهای پس انداز ووام مسکن مشهد ، تبریز ، اهواز ، شیراز ، اصفهان ، گیلان ، همدان ، کرمانشاه ، مازندران ، گرگان ، سمنان و آبادان تشکیل شده است .

۹- بانک کشاورزی : این بانک ازادغام بانک توسعه کشاورزی ایران ، بانک تعاون کشاورزی ایران و کلیه مؤسسات اعتباری وابسته به وزارت کشاورزی و عمران روستایی بوجود آمده است . ضمناً اساسنامه و تشکیل بانک توسعه صادرات با سرمایه ای معادل پنجاه میلیارد ریال در تاریخ ۷۰/۴/۱۹ باهدف زیربه تصویب رسید.

هدف : کمک به توسعه صادرات کشور و گسترش مبادلات تجاری و اقتصادی بادیگر کشورها .

بانک توسعه صادرات برای دستیابی به هدف خاص خود فعالیتهای زیر را در نظر گرفت :

۱- اعطای تسهیلات و اعتبارات کوتاه مدت ، میان مدت ، بلند مدت صادراتی و انجام هرگونه معاملات ارزی .

۲- اعطای تسهیلات سرمایه گزاری برای پروژه های صادراتی در داخل و خارج از کشور.

۳- اعطای اعتبارات وارداتی به وارد کنندگان داخلی برای تأمین مواد اولیه و کالاهای تبدیلی جهت صادرات و همچنین ماشین آلات و تجهیزات مورد نیاز.

۴- فراهم نمودن تسهیلات جهت صدور بیمه نامه های صادراتی و حمایت و پیشبرد صنعت حمل و نقل و توریسم .

۵- اعطای تسهیلات به منظور توسعه و گسترش صنایع دستی برای صادرات و نیز به مؤسسات و مراکز علمی و تحقیقاتی به جهت تشویق امر تحقیق در توسعه صادرات .

۶- افتتاح و نگه داری حسابهای بانکی ، خرید و فروش اوراق بهادار و اسناد معتبر تجاری ، تضمین اوراق و اسناد بازرگانی ، چک ، برات ، ؟؟ ارزی ، قبول پرداختهای بانکی و حواله های تلگرافی ، خرید و فروش ارز و مسکوکات طلا و نقره .

بانکداری اسلامی در ایران

نخستین گام در جهت اسلامی کران سیستم بانکی :

به دنبال پیروزی انقلاب اسلامی و برقراری جمهوری اسلامی ، لزوم استقرار نظام اقتصاد اسلامی به عنوان یکی از ضرورت‌های اساسی کشور مطرح شد . مهم ترین اقدام عملی در این جهت می توانست ریشه کن کردن ربا از سیستم بانکی کشور باشد . تا بدینوسیله بنیان یک اقتصاد توحیدی مبتنی بر قسط و عدل گذارده شود . به همین منظور پس از انقلاب در سال ۱۳۵۸ اقداماتی در جهت اسلامی کردن نظام بانکی به عمل آمده که این اقدامات را می توان در کوشش های اولیه برای حذف بهره و برقراری کارمزد در سیستم بانکی و تأسیس بانک اسلامی و توسعه صندوق های قرض الحسنه خلاصه نمود.

حذف بهره و برقراری کارمزد :

به طور کلی یکی از ضرورت‌های اساسی برای حذف بهره و ربا از اقتصاد کشور و مطابقت دادن آن با اصول اقتصاد اسلامی برقراری سیستمی است که ضمن آن ، سرمایه گزاران بر اساس نیازهای واقعی اجتماعی و نه بر پایه حداکثر نمودن سود سهامداران انجام پذیرد . در این نظام طبعاً لازم است منابع مادی و معنوی جامعه با اتخاذ تدابیر دیگری غیر از توسل به نرخ بهره به سوی رفع نیازهای اساسی جامعه سوق داده شود .

بدین منظور شورای پول و اعتبار در سیصد و نود و دومین جلسه خود مورخ سوم دیماه ۱۳۵۸ تغییراتی در ساختار نرخ بهره بانکی به تصویب رسانید که از ابتدای سال ۵۹ به شرح زیر به مورد اجرا گزارده شد :

۱- حداقل سود تخمین شده برای سپرده ها :

در این روش بانکها در جذب سپرده های غیردیداری (پس انداز-سرمایه گذاری کوتاه مدت) اختیار پرداخت حداقل ۰.۷٪ سود تضمین شده و برای سپرده های مدت دار حداقل ۸/۵ درصد سود تخمین شده در سال را دارند. ضمناً مقرر شد در صورتیکه بانکها علاوه بر عملکرد خود چنانچه سود اضافی داشته باشند ، از اول سال ۱۳۵۸ به صاحبان سپرده های غیردیداری اضافه بر حداقل سود تضمین شده نسبت به میزان سپرده ها در پایان هر سال تقسیم نمایند به همین جهت تاملت ها سود تضمین شده علی الحساب پرداخت می شد .

۲- کارمزد و حداقل سود تضمین شده برای وام ها و سایر تسهیلات اعتباری :

باتوجه به این که از اول سال ۱۳۵۹ احتساب و دریافت بهره از انواع اعتبارات و وام ها حذف گردید ، قرار شد برای جبران هزینه های بانکی کارمزد و سهام سود تضمین شده بر حسب انواع فعالیتهای اقتصادی تعیین و دریافت شود .

به طوریکه ملاحظه می شود ، پس از پیروزی انقلاب ، گرچه سعی شده اقداماتی در جهت حذف بهره انجام گیرد ، لکن ماهیتاً این اقدام نتوانست تغییر اساسی در سیستم گذشته بدهد ، به طوریکه ناگزیر مقدار بهره ای که به سپرده ها پرداخت می شد با درصد کمتری با عنوان جدید «حداقل سود تضمین شده» همچنان پرداخت گردید .

همچنین دریافت کارمزد و حداقل سود تضمین شده در مورد وام ها و اعتبارات پرداختی و سپرده های دریافتی بانکها نیز نشان دهنده عدم تغییر اساسی در نظام؟؟ گذشته بود . بدیهی است برای حذف کامل بهره از سیستم بانکی باید اقدامات اساسی و اصولی دیگری در کلیه زمینه های اقتصادی انجام پذیرد تا همگام با سیستم بانکی ، زمینه لازم و ضروری را در اقتصاد کشور در جهت حذف بهره فراهم آورد . بدین

منظور در سال ۱۳۶۱، لایحه عملیات بانکی عملیات بانکی بدون ربا و بهره در جهت حذف بهره و انطباق عملیات بانکی باموازی اسلامی تقدیم مجلس شورای اسلامی گردید که نهایتاً در تاریخ ۱۳۶۲/۶/۸ به تصویب رسید.

براساس این قانون مقرر شد که هدف نظام بانکی عبارت باشد از استقرار نظام پولی و اعتباری بر مبنای عدالت که با تنظیم گردش صحیح پول و اعتبار به ویژه حفظ ارزش پول و ایجاد تعادل در موازنه پرداختها و تسهیل مبادلات بازرگانی و ارائه خدماتی که قانوناً بر عهده بانکها محول شده است.

براین مبنای برای دووظیفه اصلی بانکها که یکی جمع آوری پول (تجهیز منابع پولی و دیگری توزیع پول و تسهیلات اعطائی) باشد با تلاش مدیریت بانکها و همکاری همکاران بانکی در این طریق گام های مؤثری برداشته شده است که نیاز به بررسی بیشتر و مطالعه عمیق تر درباره روشهای متحده در توسعه اقتصادی کشور دارد.؟؟ این که وظیفه بانک مرکزی از آنچه در گذشته داشته فراتر رفته و تعیین رشته های مختلف سرمایه گذاری و مشارکت بانکها در فعالیت اقتصادی در حدود سیاستهای اقتصادی مصوب و همچنین تعیین حداقل نرخ سود احتمالی برای اولویت دادن به طرح های سرمایه گذاری و مشارکت نیز بر عهده بانک مرکزی قرار گرفته است.

آنچه در این نوشته مختصر لازم است یادآور این است که در قانون عملیات بانکی بدون ربا نقش بانکها را در توسعه اقتصادی بیشتر از گذشته و آنها را سهام در این پیشرفت دانسته مشروط بر آن بود که بانک مرکزی ایران در پی هدایت بانکها در این راستا گام بردارد.

در قانون جدید برای تحکیم عملیات بانکی و تأیید برگشت سرمایه گذاری در ارتباط با اعطای تسهیلات بانکی کلیه قراردادهای منعقد شده بین بانک و مشتریان بانک را در حکم اسناد لازم اجرا و تابع آئین نامه اجرای اسناد رسمی شناخته است.